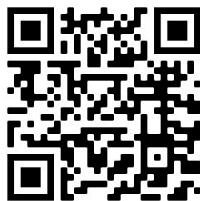

Mikrosocijalizam

NAZIV PROJEKTA

Mikrostrukture jugoslavenskoga socijalizma: Hrvatska 1970-1990.

Microstructures of Yugoslav Socialism: Croatia 1970-1990 (Microsocialism)

TRAJANJE

studeni 2018. – travanj 2023.

VODITELJ

prof. dr. sc. Igor Duda

FINANCIRANJE

Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ IP-01-2018-5394)

MREŽNE STRANICE

<https://www.unipu.hr/ckpis/mikrosocijalizam>

USTANOVA

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma (CKPIS)

Zagrebačka 30, 52100 Pula, Hrvatska

ckpis@unipu.hr

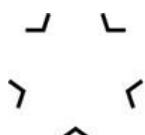
<https://www.unipu.hr/ckpis>

<https://www.facebook.com/ckpis.unipu>

<https://www.youtube.com/@ckpis-unipu>

Kao politički oblik upravljanja – ostvaren putem narodnih odbora, širokih političkih i stručno-kvalificiranih savjeta, zborova birača, referenduma, mjesnih odbora, stambenih zajednica i drugih oblika neposrednog upravljanja – komuna predstavlja najizrazitiju instituciju neposredne socijalističke demokracije koja ostvaruje vladavinu radnog naroda preko samih radnih ljudi i za njih same. Uzimajući sve više u svoje ruke upravljanje društvenim poslovima i raspoložujući odgovarajućim sredstvima za njihovo vršenje, komuna nije samo, pa ni prvenstveno, škola demokracije, već je sama ta demokracija osnovna ćelija samoupravljanja građana zajedničkim poslovima. [...] U statutu komune svaki građanin treba da nalazi svoja prava i svoje obaveze kao i svoje mogućnosti upravljanja komunom, a preko nje, kao i preko drugih organa društvenog samoupravljanja, i društvom uopće.

PROGRAM SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE,
1958.

CENTAR ZA KULTUROLOŠKA
I POVIJESNA ISTRAŽIVANJA
SOCIJALIZMA
CENTRE FOR CULTURAL
AND HISTORICAL RESEARCH
OF SOCIALISM

Opis projekta

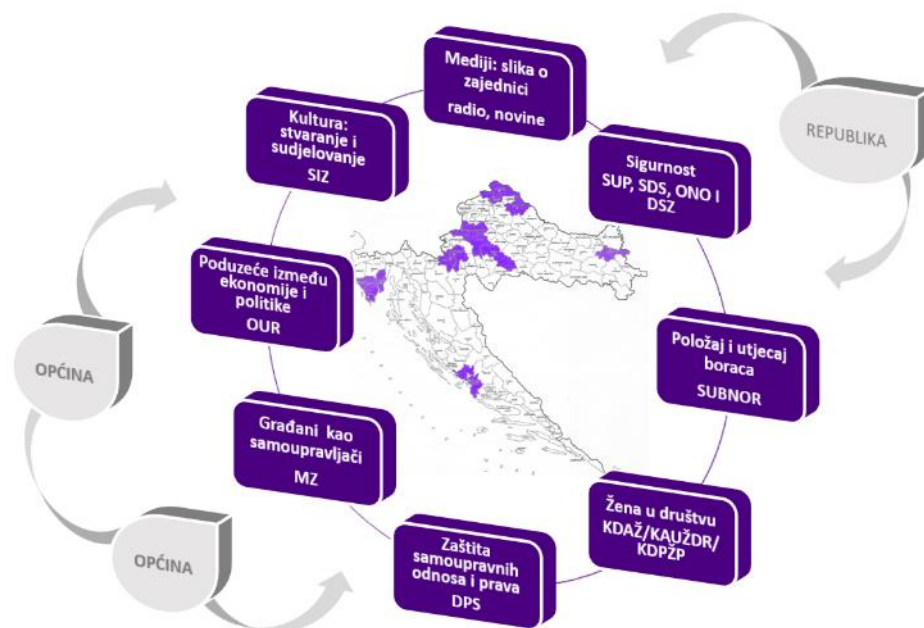
Sedamdesete i osamdesete godine vrijeme su u potpunosti oblikovanoga jugoslavenskog socijalističkog sustava u kojem je samoupravljanje primijenjeno na svim razinama s namjerom odumiranja države i prepuštanja njezinih ovlasti samoupravnim zajednicama i organizacijama. Općina je bila zamišljena kao zajednica u kojoj se na mikrorazini aktiviraju sve poluge društveno-političkog ustroja. Osnovni znanstveni cilj projekta bio je istraživanjem društvenih odnosa i struktura u odabranim općinama dati odgovore na pitanja o funkcioniranju kasnoga samoupravnog socijalizma. Istraživački tim je pozornost stoga usmjerio na ulogu građana kao samoupravljača u mjesnim zajednicama, položaj poduzeća između ekonomije i politike, kulturno stvaralaštvo i kulturnu politiku, lokalne medije koji stvaraju sliku o zajednici, ulogu žene i ženskoga aktivizma, položaj i utjecaj partizanskih boraca i njihove veteranske organizacije, pitanja sigurnosti, obrane i zaštite te na zaštitu samoupravnih prava i društvenoga vlasništva. Poredbena analiza studija slučaja daje uvid u splet međuodnosa koji svjedoče o položaju moći, društvenoj umreženosti, stanju zajamčenih prava i sloboda, nadzoru i udovoljavanju različitim interesima. Metodološki pristup proizlazi iz perspektive društvene, kulturne, političke i ekonomske povijesti, povijesti svakodnevice i mentaliteta te povezivanja pogleda odozdo i odozgo, horizontalne i vertikalne komunikacije, odnosno mikropovijesti s makropovijesnim okvirom.

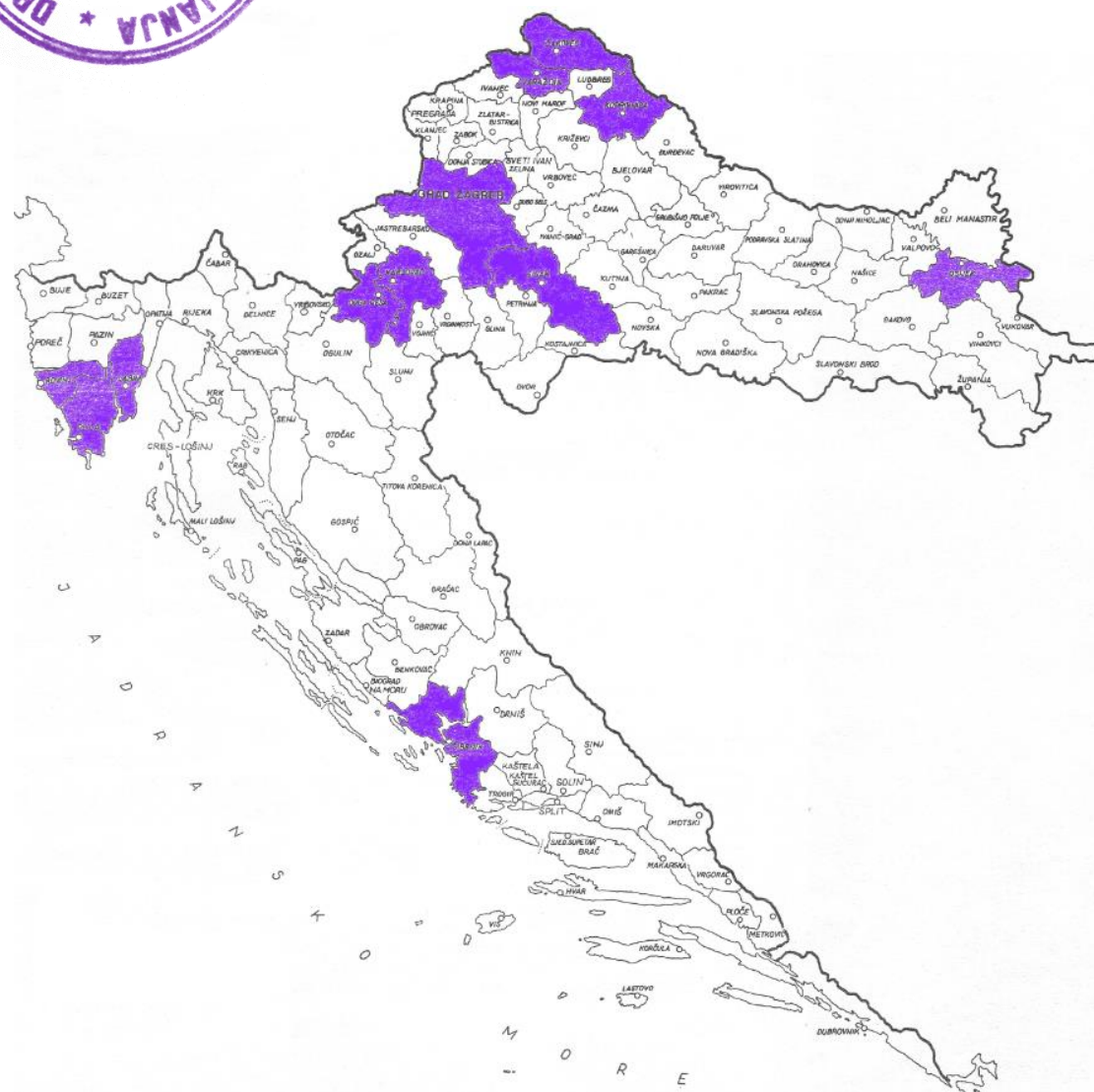
Ključne riječi:

samoupravni socijalizam, društvene strukture, mikrohistorija, Hrvatska, povijest Jugoslavije

Studije slučaja

Postavke projekta predviđele su mikrohistorijsko smještanje svake teme u dvije općine u Hrvatskoj i njihovu horizontalnu usporedbu, ali i nužnu vertikalnu povezanost s republičkim i saveznim kontekstom, bilo da je riječ o strukturi vlasti ili društveno-političkim organizacijama. Samo je tema o građanima samoupravljačima, kako je zamišljeno projektom, obrađena u mjesnim zajednicama širom Jugoslavije te je o njoj u sklopu projekta pripremljena i autorska monografija. Ostale teme obrađivane su na primjeru tadašnjih općina Pula, Rovinj, Labin, Karlovac, Duga Resa, Sisak, Varaždin, Čakovec, Koprivnica, Osijek i Šibenik te zagrebačkih općina, koje su odabrane prema različitim načelima: od reprezentativnosti za određenu temu, primjerice zbog izraženih odlika industrijskih i urbanih središta, modernizacijskoga naboja, postojanja ženskih industrijskih kolektiva ili radničkog, revolucionarnog i ustaničkog naslijeđa te razvijenosti lokalnoga tiska, preko izražene sličnosti ili karakterističnih razlika u društveno-ekonomskoj strukturi, do regionalne zastupljenosti te očuvanosti i dostupnosti arhivskoga gradiva.

Općina je samoupravna i osnovna društveno-politička zajednica utemeljena na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi.

U općini radni ljudi i građani stvaraju i osiguraju uvjete za svoj život i rad, usmjeravaju društveni razvoj, ostvaruju i usklađuju svoje interese, zadovoljavaju zajedničke potrebe te ostvaruju vlast i upravljaju drugim društvenim poslovima.

Funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima, osim onih koje se prema ustavu ostvaruju u širim društveno-političkim zajednicama, ostvaruju se u općini.

U ostvarivanju svojih zajedničkih interesa i prava i dužnosti u općini radni ljudi i građani odlučuju organizirani u osnovne organizacije udruženog rada, mjesne zajednice, samoupravne interesne zajednice, druge osnovne samoupravne organizacije i zajednice, druge oblike samoupravnog udruživanja i društveno-političke organizacije samoupravnim sporazumijevanjem i društvenim dogovaranjem te preko delegacija i delegata u općinskoj skupštini i drugim organima samoupravljanja.

USTAV SR HRVATSKE, 1974.

Predstavljanje javnosti

Srijeda, 19. prosinca 2018., u 10 sati u Dvorani Slavka Zlatića
na Filozofskom fakultetu u Puli

Ponegdje i ponekad mjesna je zajednica bila upravo ono što je trebala biti. Njezin se uspjeh najviše primjećivao u držanju građana na okupu i iz toga je proizlazilo sve ostalo. U drugim slučajevima niti traženje okvira manjeg od mjesne zajednice, možda u okruženju nanosocijalizma, još pogodnijem za bijeg od otuđenja i države, nije jamčilo da će zadana formula u potpunosti zaživjeti. No, bilo je i kućnih savjeta upravo onakvih kakvi su trebali biti. Ako kolektiv nije bio primjereno mali, jača je morala biti snaga osobe koja ga je vodila, a upravo je umijeće pojedinca redovito bilo ključno. Neovisno o takvoj osobi, može se reći da je dovoljno mali i dovoljno uspješan u svojoj veličini bio svaki funkcionalni kolektiv koji je uspijevaio primijeniti glavninu odozgo zacrtane sheme te je odozdo oplemeniti onime u čemu je bio najjači, čak je i neslužbeno nadrastiti te u labavosti samoupravljanja pronaći prostor za skladnu zajednicu kojoj presudno neće smetati ni mala ni velika država jer one ionako, Marxu usprkos, nikako nisu pristajale odumrijeti.

DUDA

Istraživači

VODITELJ

prof. dr. sc. IGOR DUDA

redoviti profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, jedan od pokretača sveučilišnog Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, vanjski suradnik Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Research Fellow na Leibnizovu Institutu za istraživanje istočne i jugoistočne Europe (IOS) u Regensburgu

Projektne teme:

GRAĐANI KAO SAMOUPRAVLJAČI: MJESNA ZAJEDNICA (MZ),
ZAŠTITA SAMOUPRAVNIH ODNOSA I PRAVA: DRUŠTVENI PRAVOBRANILAC
SAMOUPRAVLJANJA (DPS)

SURADNICI

dr. sc. CHIARA BONFIGLIOLI

predavač na Sveučilišnom koledžu Cork u Irskoj, višegodišnja suradnica Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, od 2023. voditeljica projekta Women and Non-Alignment in the Cold War era: biographical and intersectional perspectives (ERC)

Projektna tema: ŽENA U DRUŠTVU (KDAŽ)

TOMISLAV BRANDOLICA, mag. hist.

stručni suradnik na Fakultetu hrvatskih studija i doktorand na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na projektu Mikrosocijalizam angažiran od sredine 2021. kao zamjena za C. A. Nielsena

Projektna tema: SIGURNOST, OBRANA I ZAŠTITA (ONO I DSZ)

KONZULTANTI

prof. dr. sc. ULF BRUNNBAUER

Leibnizov Institut za studije istočne i jugoistočne Europe (IOS), Regensburg

izv. prof. dr. sc. CHRISTIAN AXBOE NIELSEN

Sveučilište u Aarhusu (konzultant od 2021., do tada istraživač)

nasl. doc. dr. sc. ANITA BUHIN

poslijedoktorandica na Institutu za suvremenu povijest pri Sveučilištu Nova u Lisabonu, višegodišnja suradnica Centra za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, naslovna docentica na Filozofskom fakultetu u Puli, tijekom 2020. zaposlena kao poslijedoktorandica na projektu Mikrosocijalizam
Projektna tema: KULTURA: STVARANJE I SUDJELOVANJE

TINA FILIPOVIĆ, mag. hist.

asistentica na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Puli i u CKPIS-u, od 2019. do 2023. zaposlena preko projekta Mikrosocijalizam i Projekta razvoja karijera mladih istraživača (HRZZ), od 2018. doktorandica na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
Projektna tema: POLOŽAJ I UTJECAJ BORACA (SUBNOR)

izv. prof. dr. sc. MAGDALENA NAJBAR-AGIČIĆ

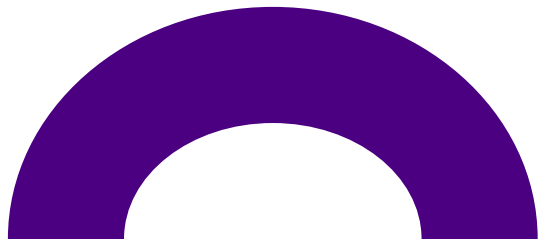
izvanredna profesorica na Odjelu za novinarstvo Sveučilišta Sjever u Koprivnici gdje predaje suvremenu povijest, povijest medija i komunikacije te povijest u javnom prostoru, napisala i priredila više knjiga
Projektna tema: MEDIJI: SLIKA O ZAJEDNICI

dr. sc. SAŠA VEJZAGIĆ

povjesničar i trenutno neovisni istraživač aktivan na projektima Mreže antifašistkinja Zagreba, od 2016. surađuje s Centrom za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, tijekom 2021. zaposlen kao poslijedoktorand na projektu Mikrosocijalizam
Projektna tema: PODUZEĆE IZMEĐU EKONOMIJE I POLITIKE

SARA ŽERIĆ, mag. hist.

doktorandica na Leibnizovu Institutu za istraživanje istočne i jugoistočne Europe (IOS) u Regensburgu, kao pridružena istraživačica surađivala je s Chiarom Bonfiglioli i pomagala joj u terenskom istraživanju u vrijeme pandemije

U analizi ova dva slučaja velikih industrijskih struktura prepoznata su i dva različita modela upravljanja, jedan tehnokratski koji je bio više usmjeren korporativnom razvoju i napretku Industrogradnje, te onaj tehnobirokratski koji je nastao kao poslovni projekt lokalnih političkih elita u Međimurju. Sprega političkog i poslovnog u međimurskom slučaju predstavlja rijedak slučaj osobito izražene simbioze između jednog velikog poslovnog sustava i lokalne zajednice s kvalitativno bogatim rezultatima. Građevni kombinat je iz poprilično nezavidne početne pozicije industrijski nerazvijene provincije u relativno kratkom povijesnom razdoblju od dva i pol desetljeća infrastrukturno osuvremenio cijelu općinu, a osobito grad Čakovec transformirao u moderno urbano središte. Industrogradnja je prolazila sličan niz tehnokratskih intervencija u organizaciji, međutim, poslovna strategija Mate Čopa Zagreb je više gledala kao tržište nego vlastito dvorište, što zbog njegove veličine, što zbog industrijske i granske konkurencije.

VEJZAGIĆ

Radni sastanci

1. Filozofski fakultet u Puli, 18. prosinca 2018.
2. Filozofski fakultet u Puli, 25. rujna 2019.
3. Tijekom pandemije održano je više konzultativnih sastanaka u virtualnoj dvorani s uključivanjem iz Pule, Labina, Zagreba, Corka, Aarhusa i Regensburga, a službeni treći sastanak suradnika također je održan na daljinu u dva dijela 26. listopada i 2. studenog 2020.
4. Filozofski fakultet u Puli, 8. i 9. travnja 2022.
5. Filozofski fakultet u Puli, 5. travnja 2023.

Znanstveni skupovi

Na temelju rada na projektnim temama istraživački tim održao je 46 izlaganja na znanstvenim skupovima te još tri izlaganja neposredno po završetku projekta, ukupno 49. Na popisu su brojna izlaganja na međunarodnim znanstvenim skupovima Socijalizam na klupi/Socialism on the Bench 2019. i 2021. u organizaciji CKPIS-a, završnom projektnom skupu 2022., unutar posebne sekcije na 6. kongresu hrvatskih povjesničara u Rijeci 2021. te u sklopu panela na nizu godišnjih konferencija ASEEEES-a u Sjedinjenim Američkim Državama 2018.-2022. godine. Suradnici su nastupili i na skupovima u Koprivnici, Osijeku, Pazinu, Kopru, Tirani, Amsterdamu, Warwicku, Glasgowu i Pragu.

Cjeloviti popis izlaganja dostupan je na mrežnoj stranici projekta.

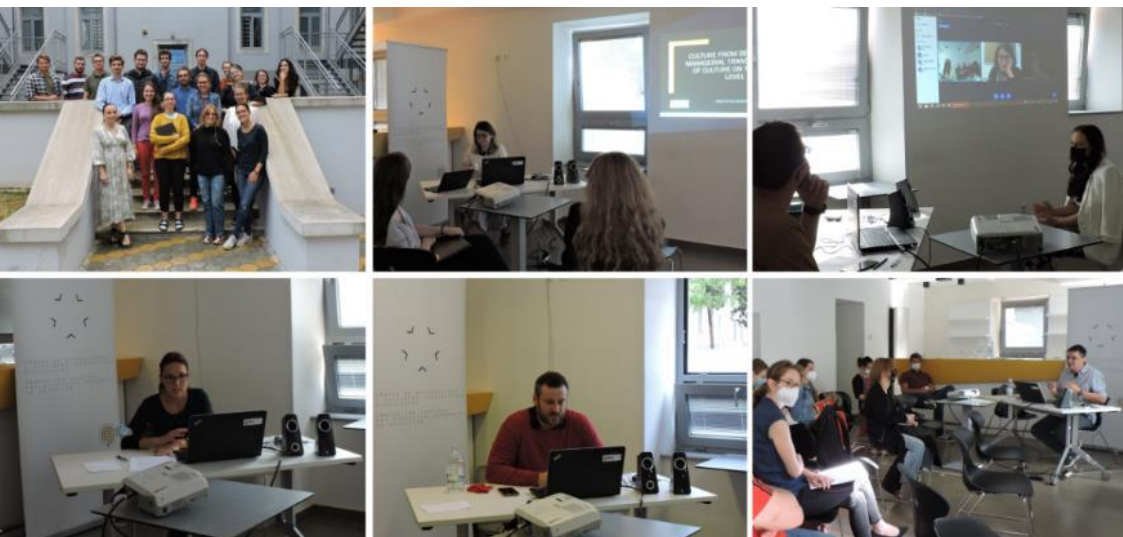
ASEEEES

Radnim i financijskim planom projekta predviđeno je sudjelovanje po dvoje istraživača na trima godišnjim konferencijama udruge Association for Slavic, East European and Eurasian Studies (ASEEEES) koje se održavaju u Sjedinjenim Američkim Državama. Uz voditelja projekta, koji organizira i prijavljuje panele s govornicima, diskutantima i moderatorima, predviđeno je da svakoga puta nastupi po netko od troje doktoranada ili poslijedoktoranada, koji od početka sudjeluju u radu projekta ili su na njemu i zaposleni, te tako steknu iskustvo sudjelovanja i izlaganja na velikom znanstvenom skupu u inozemstvu, kao i povezivanja u međunarodnom akademskom okruženju.

Sudjelovanja su ostvarena u Bostonu 2018., u San Franciscu 2019., Washingtonu 2020. (online), New Orleansu 2021. (online) i Chicagu 2022. godine.

Doktorska radionica

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Puli i CKPIS već niz godina u kolovozu organiziraju četverodnevnu Doktorsku radionicu za polaznike poslijediplomskih studija iz polja povijesti i srodnih znanosti. Doktorandi i predavači dolaze s raznih domaćih i inozemnih sveučilišta. Organizacijski odbor čine istraživači na projektu Mikrosocijalizam Igor Duda, Anita Buhin, Tina Filipović i Sara Žerić te su teme dviju radionica povezali s mikropovijesnim istraživanjima suvremene povijesti. Izlaganja sudionika i rasprave bili su prilika za usporedbu rezultata projekta sa sličnim mikrohistorijskim temama i istraživanjima socijalističkog razdoblja. Suradnici na projektu nastupali su u ulozi predavača i doktoranada.

7. DOKTORSKA RADIONICA: MIKROHISTORIJA SOCIJALIZMA (2021.)

Predavači:

Chiara Bonfiglioli, *Microhistories of aktivni žena: finding women's agency in the archives, 1950s-1970s*

Anita Buhin, *Culture from below: selfmanagerial transformation of culture on the local level*

Saša Vejzagić, *Formation of large production companies and the effects of the associated labour on their consolidation*

Igor Duda, *In pursuit of direct socialist democracy: local communities in Yugoslavia in the 1970s and 1980s*

Među sudionicima doktorandima:

Tina Filipović, *Former fighters as activists in building the self-governing socialism – initiatives, critiques and suggestions of SUBNOR in Sisak*

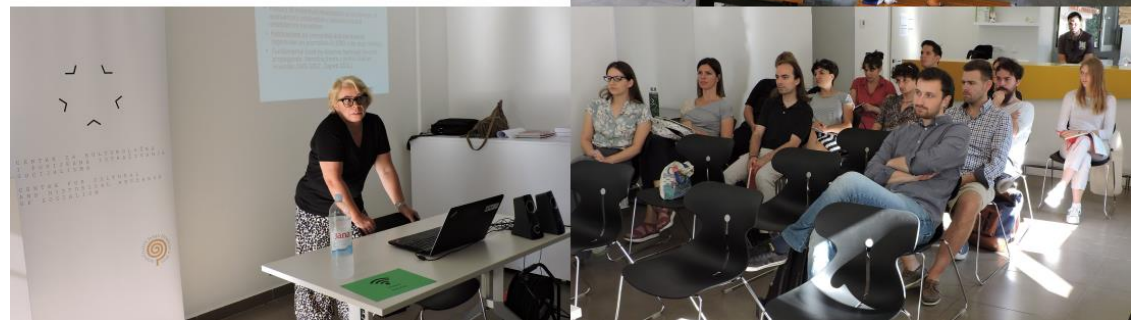
8. DOKTORSKA RADIONICA: MIKROHISTORIJA SOCIJALIZMA I POSTSOCIJALIZMA (2022.)

Među predavačima:

Magdalena Najbar-Agičić, *Local Media in Yugoslav Socialism*

Među doktorandima:

Sara Žerić, *„My thoughts are in Frankfurt”. Everyday life of women from Imotski, 1968-1989*

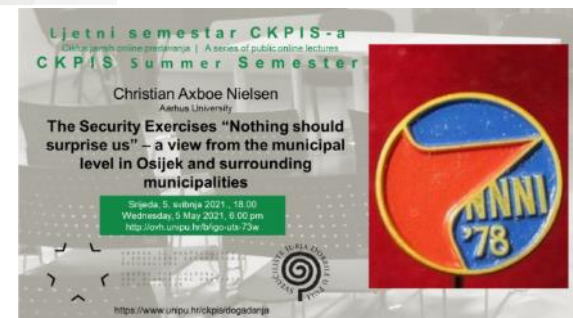

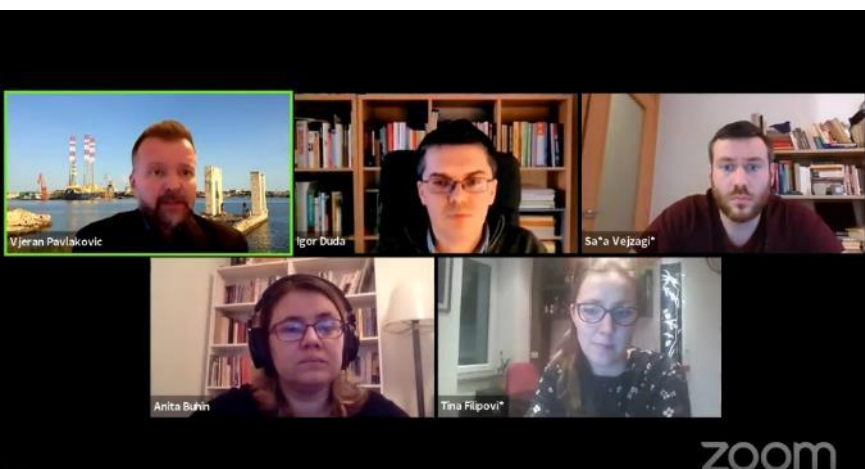
Predavanja i gostovanja

Suradnici su uživo i virtualno održali osamnaest javnih i pozvanih predavanja. Uz niz prilika u Puli, u ciklusima javnih predavanja CKPIS-a i ostalima, domaćini gostujućih predavanja bili su Srednjoeuropsko sveučilište u Budimpešti, Institut za noviju zgodovinu u Ljubljani, Leibnizov Institut za istraživanje istočne i jugoistočne Europe (IOS) u Regensburgu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu te međunarodni skup *Everyday Life in State-Socialist Societies* u organizaciji Rosa Luxemburg Foundation Southeast Europe. Ostvareno je i sudjelovanje na virtualnom Klifofestu 2021.

Neposredno po završetku projekta voditelj i doktorandica izlagali su online u programu Yugoslav Microsocialism in the 1970s and 1980s koji je organizirao National University of Ireland Maynooth. Na jesen 2023. voditelj je u Sarajevu, Beogradu i Skopju održao predavanja na temu mjesnih zajednica.

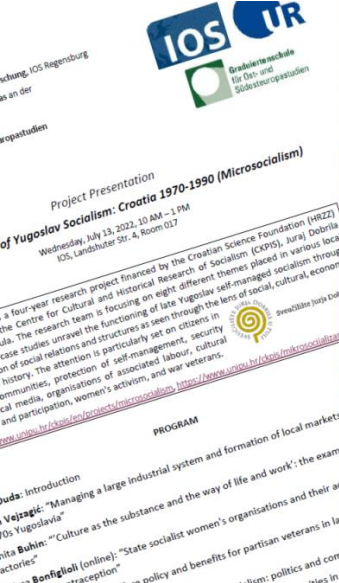
Snimke pojedinih predavanja i izlaganja dostupne su na <https://www.youtube.com/@ckpis-unipu>.

Iako je na samom početku ovoga procesa najavljivano da on neće biti lagan ni jednostavan, a ni kratkotrajan, pa su se odumiranje otuđenog rada i samoaktualizacija radnika činili kao „futurološko maštanje“, konstantne reevaluacije, „drugarske“ kritike i ponekad iracionalno inzistiranje na brznoj transformaciji cjelokupnog funkcioniranja kulturnog sektora s jedne strane te ovladavanja samoupravljanjem u potpunosti s druge, stavljalo je nerealan pritisak na same aktere samoupravnog preobražaja kulture i osjećaj neuspjeha. Možda je najrealnije situaciju sagledavao sindikalist Tihomir Jokić koji je već na Prvoj konferenciji SSH 1976. ustvrdio: „Graditi ovakve odnose i ovakav sistem kakav mi gradimo i to bez ikakvog uzora u svijetu, nesumnjivo zahtijeva jedinstvo akcije, razboritost, promišljenost i političku zrelost svih sudionika.“ Temelji su postojali, ali petnaestak godina nije bilo dovoljno.

BUHIN

YUGOSLAV MICROSOCIALISM IN THE 1970'S AND 1980'S

Igor Duda (Juraj Dobrila University of Pula)
 Local communities and citizen participation
 in Yugoslav social self-management in the
 1970s and 1980s

Tina Filipović (Juraj Dobrila University of Pula)
 War veteranship in late socialist
 Croatia: SUBNOR and its engagement in
 everyday politics on the micro level.

THURSDAY 8 JUNE
ONLINE
3PM IST

REGISTER HERE
[HTTPS://BIT.LY/30MZLIR](https://bit.ly/30mzlir)

The Maynooth Centre for European and Eurasian Studies, supported by
 MU Social Sciences Institute

Problemi na relaciji društvo – novinar te slaba pozicija lokalnih medija u lokalnim zajednicama u kojima prirodno novinari bivaju upleteni u zamršenu mrežu lokalnih odnosa, privatnih relacija, na što mogu utjecati vrlo različiti faktori (uključujući rodbinske veze i privatna poznanstva, prijateljstva i neprijateljstva), aktualni su i danas. Rezultati istraživanja ukazuju na iznimno tešku financijsku situaciju lokalnih medija kao na njihov glavni problem i glavni ograničavajući faktor. Također, i tehnički i prostorni uvjeti njihova rada nisu bili dobri. To se u drugoj polovici 1970-ih počinje uočavati kao problem na višim razinama, no pokušaj sustavnog rješavanja problema (preko društvenih ugovora) čini se neučinkovitim, samo podiže razinu birokratiziranja, proizvodnju desetaka i stotina stranica dokumenata koji u suštini malo mijenjaju. Financijske poteškoće s kojima su se nosili lokalni mediji jasno su uočljive.

NAJBAR-AGIČIĆ

Završni znanstveni skup

Međunarodni znanstveni skup Mikrosocijalizam: jugoslavenske usporedbe održan je kao završni projektni skup 27. i 28. listopada 2022. na pulskom Sveučilištu. Svi suradnici na projektu nastupili su s rezultatima svojih istraživanja te ih u raspravama povezivali s izlaganjima pozvanih kolegica i kolega koji se također bave mikrohistorijom i različitim aspektima društvene povijesti Jugoslavije. Istraživačkom timu pridružili su se Rory Archer (Sveučilište u Grazu), Ulf Brunnbauer (IOS Regensburg), Ivana Dobrivojević Tomić (Institut za savremenu historiju, Beograd), Ana Kladnik (Institut za novije zgodovino, Ljubljana), Josip Mihaljević (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), Goran Musić (Sveučilište u Beču), Tanja Petrović (ZRC SAZU, Ljubljana), Jelka Piškurić (Študijski center za narodno pravo, Ljubljana), Jure Ramšak (ZRS Kopar) i Sara Žerić (IOS Regensburg).

MIKROSOCIJALIZAM Jugoslavenske usporedbe

Pula, 27-28. listopada 2022.

Znanstveni skup projekta
Mikrostrukture jugoslavenskoga socijalizma:
Hrvatska 1970-1990. (Mikrosocijalizam)

INSTITUT ZA KONTEMPORANNU
ISTORIJU I SOCIJALIZAM
IZH

Autor je uspio „oživjeti“ i čitateljima približiti suhoparan, a ponekad i teško čitljiv jezik dokumenata nastalih u kasnom socijalizmu. Otvorio je novu, dosad uzgred obrađivanu temu, a rezultati do kojih je došao u istraživanju doprinose jasnijem uvidu u povijest jugoslavenskog i hrvatskog društva. Štoviše, knjiga može biti zanimljiva ne samo povjesničarima i zaljubljenicima u povijest, već i mladima koji se danas bave različitim oblicima aktivizma.

Ivana Dobrivojević Tomić, Institut za suvremenu povijest, Beograd

Knjiga na suveren, produbljen i zanimljiv način pristupa fenomenu mjesnih zajednica kao lokusu samoupravljanja i izravne demokracije. Jedna od njezinih velikih kvaliteta mozaična je pokrivenost čitavog jugoslavenskog prostora – primjeri dolaze iz različitih gradova i sela te iz svih jugoslavenskih republika, što je danas, nažalost, sve rjeđi pristup. Knjiga je relevantna zbog svojih teorijskih i analitičkih uvida, obilja arhivskog materijala koji donosi, ali i zbog aktualnosti samih koncepata i problema koji su u središtu analize – izravne demokracije, aktivizma, moći djelovanja, solidarnosti, odnosa između plaćenog i neplaćenog rada, odnosa između rada i slobodnog vremena.

Tanja Petrović, ZRC Slovenske akademije znanosti i umjetnosti, Ljubljana

Monografija

Igor Duda

SOCIJALIZAM NA KUĆNOM PRAGU. MJESNA ZAJEDNICA I SVAKODNEVICA DRUŠTVENOG SAMOUPRAVLJANJA U JUGOSLAVIJI

Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zagreb i Pula, 2023.

ISBN 978-953-387-008-3

ISBN 978-953-377-034-5

CeKaPISarnica, br. 18

Višegodišnje iskustvo s radničkim samoupravljanjem u socijalističkoj je Jugoslaviji utjecalo na razvoj društvenog samoupravljanja na adresi stanovanja. Okvir za taj proces bile su mjesne zajednice, 1963. uvedene kao mogućnost, a 1974. kao obaveza. Bile su samoupravno-teritorijalni oblik okupljanja radnih ljudi i građana, birača i potrošača u njihovo slobodno vrijeme i u njihovu susjedstvu. Zamišljene kao servis za bolji život i kvalitetniju svakodnevicu, bile su i platforma za suradnju s organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama i općinom te vježbalište socijalističke izravne demokracije, dakle društveni prostor za organizirano djelovanje građana. Na vrhuncu njihova razvoja u Jugoslaviji je bilo gotovo četrnaest tisuća mjesnih zajednica s tisućama volontera, aktivista i delegata. Njihovu djelatnost knjiga obrađuje iz perspektive društvene povijesti, povijesti svakodnevice i mikrohistorije.

Zbornik

Igor Duda, ur.

MIKROSOCIJALIZAM. MIKROSTRUKTURE JUGOSLAVENSKOGA SOCIJALIZMA U HRVATSKOJ 1970-IH I 1980-IH

Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zagreb i Pula, 2023.

ISBN 978-953-8281-97-6

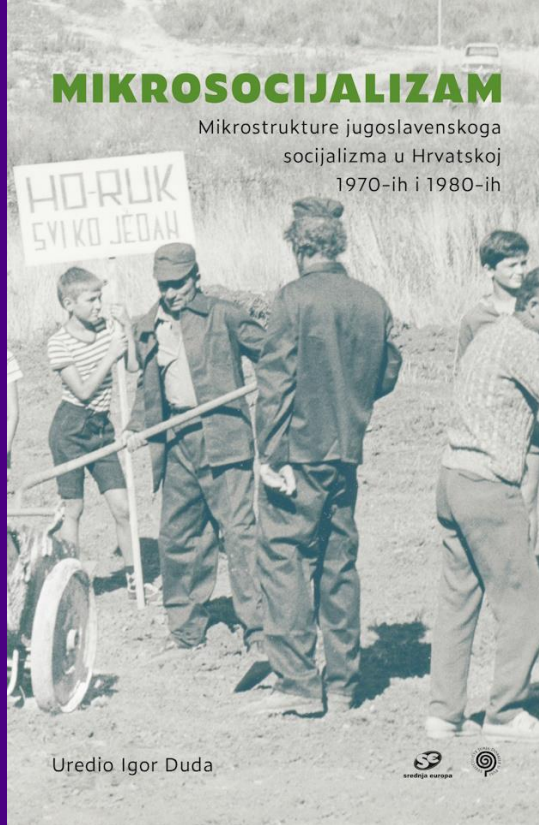
ISBN 978-953-377-029-1

CeKaPISarnica, br. 19

Istražujući društvene odnose i strukture u kasnom socijalizmu autori poglavlja u ovome zborniku pozornost su usmjerili na ulogu građana kao samoupravljača u mjesnim zajednicama i kućnim savjetima, položaj poduzeća između ekonomije i politike, kulturno stvaralaštvo i kulturnu politiku, lokalne medije koji stvaraju sliku o zajednici, ulogu žene i ženskog aktivizma, položaj i utjecaj partizanskih boraca i njihove udruge te na zaštitu samoupravnih prava i društvenog vlasništva. Pored novih znanja o svakoj pojedinoj temi, autori daju doprinos poznavanju sustava koji su činile društveno-političke i samoupravne zajednice, skupštine općina, organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice, društvene i društveno-političke organizacije te njihovi mjesni i općinski komiteti, konferencije i odbori, kao i mjesne zajednice te razni aktivni, savjeti i komisije. Primjeri dolaze iz ondašnjih općina Pula, Rovinj, Labin, Karlovac, Duga Resa, Sisak, Varaždin, Čakovec, Koprivnica, Šibenik, zagrebačkih općina i drugih sredina.

SADRŽAJ

IGOR DUDA, Mikrosocijalizam ili što je dovoljno malo? Društveno samoupravljanje između općine, mjesne zajednice i kućnog savjeta; SAŠA VEJZAGIĆ, Poslovne strategije kao čimbenici odnosa velikog industrijskog poduzeća i lokalne zajednice: Građevni kombinat Međimurje i Industrogradnja od sredine 1960-ih do kraja 1980-ih godina; ANITA BUHIN, Samoupravni preobražaj kulture u praksi: mikroperspektiva Karlovca i Pule; MAGDALENA NAJBAR-AGIČIĆ, Položaj lokalnog tiska u samoupravnom socijalizmu na primjerima Karlovačkog tjednika i Glasa Podravine; CHIARA BONFIGLIOLI, „Dopisi najčešće lutaju po kućnim ladicama”: ženski aktivizam u KDAŽ-u 1970-ih godina; TINA FILIPOVIĆ, Borački prioriteti i autoriteti: SUBNOR u lokalnoj zajednici 1970-ih i 1980-ih godina; IGOR DUDA, Društveni pravobranilac samoupravljanja: istarska i dalmatinska iskustva

Ovo je dugo očekivana i sveobuhvatna analiza jugoslavenskog kasnog socijalističkog razdoblja. Empirijski bogata i konceptualno originalna, poglavlja u ovom zborniku predstavljaju suvremenu znanstvenu obradu povijesti samoupravljanja. Predlažu nove načine za razumijevanje dinamike svakodnevnog života u jugoslavenskim općinama i mjesnim zajednicama te njihova položaja s obzirom na suradnju ili antagonizam između građana i vlasti.

Ana Kladnik, Sveučilište u Grazu

Tema zbornika je vrlo relevantna jer adresira u historiografiji do sada zapostavljenu tematiku kako u smislu razdoblja koje pokriva tako i razine analize. Po prvi put imamo ovako detaljan uvid u odnose moći, pluralitet interesa i aktivaciju „običnih ljudi“ unutar sustava. Ovaj zbornik će tako postati neizbježna referenca za sve istraživače zainteresirane za pristup povijesti socijalizma kroz prizmu društvene, kulturne, političke i ekonomske povijesti, povijesti svakodnevice i povijesti mentaliteta.

Goran Musić, Sveučilište u Beču

Radovi

1. Saša Vejzagić, „Tržište i grad: Simbioza poduzeća i općine u Jugoslaviji na primjeru Građevnog kombinata Međimurje – Čakovec (1963.-1981.)”, *Politička misao*, 3, 57, 2020., 121-149.
2. Christian Axboe Nielsen, „Decentralizacija organa unutarnjih poslova u SR Hrvatskoj”, *Politička misao*, 3, 57, 2020., 174-191.
3. Igor Duda, „'Radim sve što treba.' Aktivisti u mjesnim zajednicama u Jugoslaviji 1970-ih i 1980-ih”, *Časopis za suvremenu povijest*, 3, 52, 2020., 731-758.
4. Magdalena Najbar-Agičić, „Položaj lokalnih medija u socijalističkoj Hrvatskoj kao kontekst razvoja Glasa Podravine”, *Podravina*, 38, 19, 2020., 77-90.
5. Tina Filipović, „Osnutak, struktura i djelovanje boračke organizacije na lokalnoj razini: Općinski odbor SUBNOR-a Labin”, *Časopis za suvremenu povijest*, 1, 53, 2021., 43-68.
6. Anita Buhin, „Samoupravni preobražaj kulture kroz delegatsku prizmu: primjer Samoupravne interesne zajednice kulture općine Pula 1974.-1990.”, *Časopis za suvremenu povijest*, 2, 53, 2021., 467-487.
7. Chiara Bonfiglioli, „State socialist women's organizations within Yugoslav factories: a case study of local activism in the Duga Resa cotton mill”, *Social History*, 1, 47, 2022., 85-104.

8. Tina Filipović, „SUBNOR-ove politike i prakse sjećanja na NOR u sisačkim proslavama”, *Historijski zbornik*, 2, 74, 2021., 389-408.
9. Anita Buhin, „(Ne)uspjesi samoupravnog preobražaja kulture u općini Karlovac (1974-1990)”, *Historijski zbornik*, 2, 74, 2021., 409-429.
10. Magdalena Najbar-Agičić, „Karlovački tjednik – lokalne novine u socijalizmu”, *Radovi - Zavod za hrvatsku povijest*, 2, 53, 2021., 255-276.
11. Chiara Bonfiglioli, Sara Žerić, „Working Class Women's Activism in Socialist Yugoslavia: An Exploration of Archives from Varaždin, Croatia”, *Comparative Southeast European Studies*, 1, 70, 2022., 80-102.
12. Magdalena Najbar-Agičić, „Ključni trenuci Hrvatskog proljeća u ogledalu lokalnog tiska – na primjeru Glasa Podravine, Varaždinskih vijesti i Karlovačkog tjednika”, *Podravina*, 41, 21, 2022., 50-62.
13. Saša Vejzagić, „Persistent centralisation of decision-making in the age of industrial atomisation and self-management on the case of construction company Industrogradnja Zagreb (1966-1980)”, *Business History*, published online, March 2023.
14. Chiara Bonfiglioli, Sara Žerić, „Debating Abortion and Contraception in Socialist Yugoslavia: A Microhistorical Perspective”, *Narodna umjetnost*, 1, 60, 2023., 147-162.
15. Anita Buhin, „'Kulturni fenomeni dvaju giganata': samoupravna kultura u brodogradilištu Uljanik i tvornici turbina Jugoturbina 1970-ih i 1980-ih”, *Časopis za suvremenu povijest*, 1, 55, 2023., 93-111.
16. Tina Filipović, „Politička aktivnost SUBNOR-a u 1970-ima i 1980-ima na primjeru općina Labin i Sisak”, *Historijski zbornik*, 1, 76, 2023., 153-176.
17. Saša Vejzagić, „Ekonomska stabilizacija kao zaključak jugoslavenskog socijalističkog projekta u studijama slučaja: Industrogradnja i GK Međimurje 1980.-1985.”, *Podravina*, u postupku objavljivanja 2023.

Popis radova dopunjava se tijekom 2023.

Poveznice na cjeloviti tekst radova nalaze se na mrežnim stranicama projekta.

Predstavljanje projektnih knjiga

PULA – Sveučilište, 28. i 29. rujna 2023., predstavljanje zbornika i knjige uz sudjelovanje svih suradnika i autora, recenzenata Gorana Musića, Ivane Dobrivojević Tomić i Tanje Petrović te Damira Agičića iz Srednje Europe.

SARAJEVO – Filozofski fakultet, 26. listopada 2023., predavanje Igora Duda te predstavljanje obaju izdanja s Husnijom Kamberovićem i Edinom Omerčićem.

BEOGRAD – Kulturni centar Beograda, 7. studenog 2023., o knjizi *Socijalizam na kućnom pragu* govorile su Ana Panić, Radina Vučetić i Ivana Dobrivojević Tomić. Dva dana kasnije na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju Igor Duda je održao predavanje.

ZAGREB – Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, 30. studenog 2023., knjigu i zbornik predstavili su Snježana Koren, Josip Mihaljević, Damir Agičić i autor.

LJUBLJANA – Inštitut za novejšo zgodovino, 7. prosinca 2023., o knjizi su govorili Ivana Dobrivojević Tomić, Tanja Petrović, Marko Zajc i autor.

SKOPJE – Institut za nacionalna istorija, 12. prosinca 2023., predavanje Igora Duda.

RIJEKA – Gradska knjižnica, 22. prosinca 2023., dio programa otvaranja nove knjižnice bio je razgovor Povjesničar u gostima: Igor Duda i *Socijalizam na kućnom pragu*.

INTERLIBER ZAGREB – 7-12. studenog 2023., na štandu Srednje Europe najprodavanija knjiga bila je *Socijalizam na kućnom pragu*, a među najprodavanijima se našao i zbornik *Mikrosocijalizam*.

Kombinacija izvora iz KDAŽ-a i općina korisna je u dokumentiranju njihovog angažmana i ishoda, kao u slučaju Varaždina gdje su se aktivistkinje poput Milke Bašić i Marije Strbad dosljedno zalagale za dodatne i poboljšane predškolske ustanove te zahtijevale daljnju autonomiju KDAŽ-a po modelu AFŽ-a, u kojem su također bile aktivne u poslijeratnim godinama. I u drugim su općinama zahtjevi odozdo bili postojani i odražavali poteškoće s kojima su se suočavale zaposlene žene. Radnice su na sastancima aktiva izražavale svoje probleme i zahtjeve koje su preuzimale čelne žene u lokalnoj politici. One su pak svoju zadaću predstavljanja i zastupanja žena shvaćale ozbiljno, kao u slučaju Brigitte Ferderber koja je predsjedavala KDAŽ-om Duge Rese i često inzistirala na prisutnosti ženskih kadrova u donošenju odluka kako bi se osiguralo ostvarivanje zajedničkih interesa žena.

BONFIGLIOLI

Suradnja

Suradnja s Leibnizovim institutom za studije istočne i jugoistočne Europe (IOS) u Regensburgu temelji se na ugovoru o suradnji koji su potpisali IOS i CKPIS Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te na konzultantskoj ulozi koju na projektu ima prof. dr. sc. Ulf Brunnbauer. U srpnju 2019. Igor Duda održao je predavanje u Regensburgu, a u srpnju 2022. IOS je bio domaćin panela na kojem su predstavljeni odabrani rezultati istraživanja uz sudjelovanje više izlagača, osobno ili na daljinu.

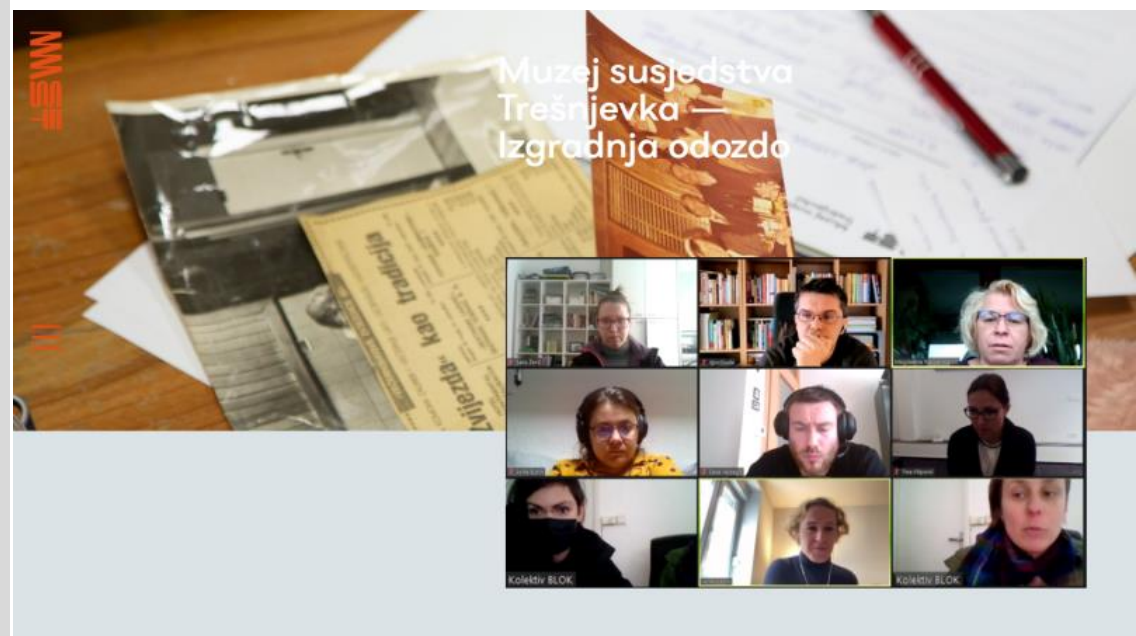
S obzirom na zajedničko zanimanje za prošlost lokalnih zajednica, uspostavljena je suradnja s Muzejom susjedstva Trešnjevka koji od 2018. vodi kustoski kolektiv BLOK iz Zagreba, uz financiranje Europskog socijalnog fonda. U travnju 2021. održana je zajednička online radionica.

Temeljem interesa za društvenu povijest lokalnih zajednica uspostavljena je suradnja s projektom To the Northwest! Intra Yugoslav Albanian migration (1953–1989), koji se provodi u Centru za studije jugoistočne Europe (CSEES) Sveučilišta u Grazu uz financiranje FWF-a. Voditelj austrijskoga projekta dr. sc. Rory Archer održao je predavanje za CKPIS. Na godišnjoj konferenciji ASEES-a 2021. održan je zajednički panel Microhistories of Yugoslav socialism: ethnicity, class and gender in Croatia and Slovenia in the 1970s and 1980s.

Osim s prilagođavanjem sustavnim društveno-političkim promjenama, u sedamdesetima i osamdesetima SUBNOR se suočio i s transformacijama vlastitih prioriteta. Njih je s jedne strane sve više diktirala dob članova, odlazak u mirovinu i ujedno povlačenje u zavjetrinu društveno-političkih zbivanja, a s druge zadaća očuvanja položaja i utjecaja u društvu. Demokratizacijom u vlastitim redovima i podružljavanjem mnogobrojnih aktivnosti, SUBNOR je ojačao suradnju s kolektivom i organizacijama u općini te umanjio vlastitu otuđenost od svakodnevne politike i odmak od pozicija odlučivanja koji se doimao neizbježnim. Uz potporu savezne i republičke razine vlasti, borci su nastavili usavršavati mehanizme socijalne zaštite u općini, što im je omogućilo ne samo zadržavanje vlastitih povlastica, već i njihovo proširenje na širi krug korisnika, efikasniji i brži pristup skrbi te kvalitetnije modele zaštite i pomoći.

FILIPOVIĆ

Projekt u medijima

Popis niza intervjuja i nastupa u novinama, na portalima, radiju i televiziji dostupan je na mrežnoj stranici projekta. Za trajanja projekta posebno zanimanje iskazali su pulski mediji (Radio Rojc, TV Nova, Glas Istre). Pratio nas je i portal hrvatske historiografije Historiografija.hr. Po izlasku knjiga također i Jutarnji list, Novosti i drugi.

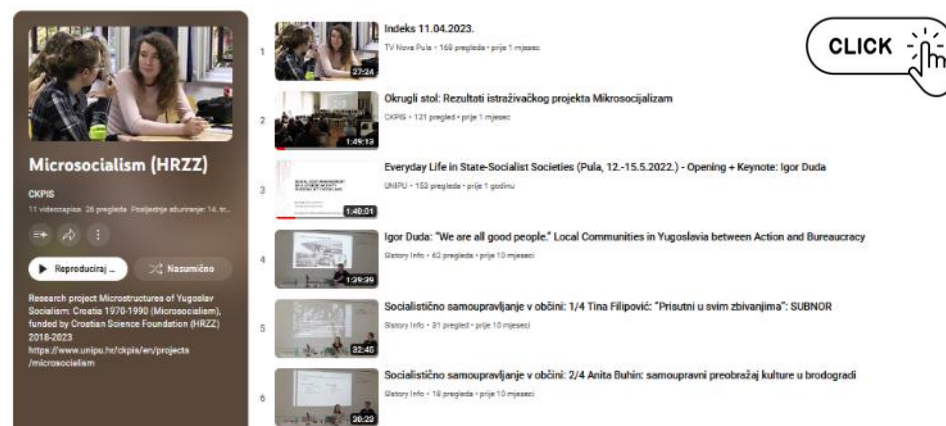

O stanju zaštite tijekom kratkih petnaestak prethodnih godina, kao i o provođenju samoupravljanja na nacionalnoj i mikrorazini te shvaćanju zajednice i složenosti međuljudskih odnosa, arhiva DPS-a ostavila je vrijedan trag. On otkriva lice i naličje sustava, njegov društveni ideal i ponekad problematičnu praksu od koje je sustav, baš kao i *ombudsman* u drugim državama, štiteći vlastite građane štitio i poboljšavao sebe sama. Nastojao je pritom da radnici i građani posredovanjem DPS-a i pomoću njegovih alata kao samoupravljači i partneri svojemu samoupravljanju i društvenoj zajednici daju priliku za svojevrsni samopopravak ili samozalječenje.

DUDA

Youtube

Na Youtube kanalu CKPIS-a (<https://www.youtube.com/@ckpis-unipu>) pripremljen je poseban popis za reprodukciju sa snimkama izlaganja, predavanja i medijskih nastupa.

Završni okrugli stol

U srijedu, 5. travnja 2023., u 12.00 sati u Dvorani Slavka Zlatića na Filozofskom fakultetu u Puli za javnost je održan okrugli stol na kojem su suradnici projekta govorili o tijeku istraživanja, polazištima i konačnim rezultatima. Cjelovita snimka dostupna je na <https://www.youtube.com/@ckpis-unipu>.

Uzimajući u obzir prethodni uspostavni istraživački projekt *Stvaranje socijalističkoga čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma* (Socijalistički čovjek, (HRZZ UIP-11-2013-1718)), istekom istraživačkog projekta *Mikrosocijalizam*, koji je četiri godine bio povezan s programom *Projekt razvoja karijera mladih istraživača – izobrazba novih doktora znanosti*, godine 2023. završava desetogodišnji ciklus pripreme i provođenja projekata koje je pri sveučilišnom Centru za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma (CKPIS) vodio prof. dr. sc. Igor Duda uz potporu Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ).

Lipanj 2023.
Dopunjeno u prosincu 2023.